

שלום עליכם | רבנו אומר שלום עליכם ללא ברכוני לשלום כדברי הגר"ח מוואלוז'ין [שלא מבקשים בקשות ממלאכים לפי שאין להם כח בעצמם אלא למה שמשתלחים ומטעים זה כתוב בכרז ראש אות צ"ג הפזמון ברכוני לשלום בליל שבת לא אמר, וכזה בסליחות מלאכי רחמים משרתי עליון ואין לבקש מהמלאכים כי אין להם כח מאומה והכל אצלם בהכרח]. וכן לא אומר צאתכם לשלום כמובא בסידור יעב"ץ ועוד.

רבנו אומר 'רבנו העולמים' עד מקום שנגמר ההודאה. [ובשנים קדומות שהיו בני בית קטנים לא אמר כלל כפי הנראה כדי לא לעכב קידוש].

שלום עליכם | סיפר לי נכד הח"ח רבי צבי הירש זאקס זצ"ל שדרכו כשהיה אצלו אורח בסעודת ליל שבת שלא אמר שלום עליכם, ואמר: המלאכים יכולים להמתין אבל האורח אינו יכול להמתין. [ואמר רבנו דיל"ע במי שיש לו ילדים קטנים שרעבים שאולי ג"כ ראו שידלג] [וע"ע בדבר אברהם ח"ב ס"ב בהג"ה עיי"ש, ועיין משנ"ב סימן רע"א סק"א ושע"צ ס"ה תרל"ט ס"ק ס"ז].

ביאור בפזמון שלום עליכם | והגה"צ רבי אליהו לופיאן אמר בשם החפץ חיים לפרש מה שאומרים בליל שבת בואכם לשלום, ומיד אומרים להם צאתכם לשלום, דלכא' אינו מובן מדוע משלחים אותם מיד?

ואמר דהבואכם לשלום הוא למלאכי שבת, והצאתכם לשלום הוא למלאכי חול. [ולפ"ז בומן שביתתים יש לו ד' מלאכים, ולכא' היה ראוי לומר את זה מיד בקבלת שבת, שאז לכא' הזמן להתחלפות המלאכים, וי"ל דחוץ לביתו אין אדם יכול לקבל מלאכים או לשלחם]. (שיעורי חומש)

- קידוש -

המקדש בליל שבת ונוצר בין ברכת בפה"ג לקידוש שלא אמר ויכולו לכאורה לא יאמר עכשיו ויכולו כמש"כ ברמ"א סימן ער"א סעיף ה שאדם ששכח לקדש עד לאחר שבירך ברכת המוציא ונוצר קודם ששכח יקדש על הפת ואח"כ יאכל אבל בהבדלה יאכל תחילה שהרי אין מבדילין על הפת וכתב במשנה ברורה ס"ק נ"ד דלא יאמר עתה ויכולו רק בתוך הסעודה וה"ה ז"ל בזה. [א"ה וראה בספר הויכחון אהל ברוך מה שהביא מהגרש"ז בזה]

במג"א סימן ער"א ס"ק ב' כתב: ופשוט דקטן אינו מוציא האשה' ועוד נ"ל דאפי' בן י"ג שנה חיישין שמא לא הביא ב' שערות דבמילי דאורייתא לא סמכין אהוקה שהביא ב' שערות עד שיתמלא זקנו וכו', לכן תקדש האשה לעצמה ועמ"ש בסימן רצ"ג, ובשו"ת רעק"א ח"א סימן ז' כתב משמע דכוונתו למ"ש בסימן קצ"ג דבלא"ה נכון שהאשה תאמר מלה במלה עם המקדש כיון דאין מבינות לה"ק אינן יוצאות בשמיעה א"כ ממילא אין חשש והנה צ"ל דאף אם תהא יוצאת בקידוש דלעצמה שוב ליכא קידוש על היין היינו דלענין קידוש על הכוס שהוא דרבנן סמכין על חוקה דרבא שהביא ב' שערות, ולגבי דאורייתא יוצאות באמירתו עכ"ד.

וצ"ל דא"י סתירה דלגבי דאורייתא יוצאת באמירתה ולגבי דרבנן חשבינן דיוצאת בקידוש של הקטן, והרעק"א ממשיך אולם עודני נבון דלכאורה כיון דמברכת לעצמה לא שייך לומר דיוצאת ג"כ בשמיעה דאם באת לומר דיוצאת בשמיעה דשומע כעונה א"כ ברכתה שבפיה לבטלה.

ובטענה זו יש להעיר דהנה לו יצייר שהיה לאדם שתי פיות והיה מברך בשתיים בבת אחת הרי לא היה בזה ברכה לבטלה דהכל אחד וה"נ מה ששומע כעונה וגם מוציא בפיו אולי א"י ברכה לבטלה.

אמנם זה תלוי דלכאורה בזה דשומע כעונה אז תיכף כששמע המילה כבר כאילו אמר המילה ויצא בזה, ואחרי זה כשמדבר נמצא דיבורו אחרי שכבר יצא בשמיעתו אלא דאם היה בדיעבד אז תוך כדי דיבור מוציא שמיעתו לחזור ולכוין שאינו רוצה לצאת ידי חובתו במה ששמע המילה הוי מהני שלא יצא נמצא שבזה שאינו חוזר מרצונו לצאת ידי חובתו מדין שומע כעונה אז מתמלא ידי חובת מצותו ואז נמצא דהוי כמדבר ע"י שמיעה וע"י דיבורו יחד והוי כשתי אופני דיבור וכשתי פיות, אבל אם אינו יכול בלבד כבר לבטל מה שציא ע"י שמיעתו אז נמצא דלא הוי כחיד ואז יקשה קושינו דכבר יצא בשמיעתו ודיבורו כבר היה כברכה לבטלה אחרי שכבר יצא בשמיעתו. ובאילה"ש נדירים ב' א' הבאנו דיכול במחשבתו לחזור תוכ"ד ממה שהרהר כמו שיכול לחזור בדיבור תוכ"ד דיבורו ה"נ יכול לחזור תוכ"ד במחשבתו על מה שחשב קודם, ולה"ל יש מקום להעיר דכה"ג אינו ברכה לבטלה וכמדובר ושומע בבת אחת דמי.

י"ל"ע בערבות אם היא על המצוה וממילא יכול להוציא בברכה, או דהערבות גם על הברכה.

יש להסתפק במי שמקדש בליל שבת ומכוין לקדש רק את הלילה או רק את היום,

וכן אפילו במכוין לקדש רק שעה אחת, האם זה חסרון בקידוש ויהא צריך לחזור ולקדש למחר, או כיון דאין חצי שבת ה"נ אין קידוש למחצה והוי כאילו קידש כל יום השבת?

במשנה ברורה סי' ער"א ס"ק ע"ח כתב בשם הפוסקים אם קידש על הכוס וסבר שהוא יין ונמצא שהוא חומץ או מים יקח כוס אחר של יין ויברך בפה"ג ויקדש שנית דכיון שלא היה יין נמצא שלא קידש על הכוס כלל ומ"מ אם היה דעתו מתחילה משעת ברכה לשחות יין יותר א"צ לברך שנית בפה"ג וכדלעיל רק לקדש, וכתב על זה בשעה"צ ס"ק פ"ד מ"א ושא"ה והגרע"א מפקפק בזה בחדושו ע"כ הרי דהמשנה ברורה פסק דלא להגרע"א ולא חשש דברכת הקידוש הוי לבטלה.

והעירו דבביאור הלכה סימן רח"צ ד"ה אין מברכין על הנר שלא שבת כתב לענין מברך על נר שלא שבת בהבדלה עיין במ"ב דאפילו בדיעבד לא יצא והוא מהמ"א, וכתב בחידושי רע"א דצריך לחזור ולברך בפה"ג כיון דברכת מאורי האש שביד לא יצא ממילא הוי הפסק בין בפה"ג לטעימה וצ"ב מאי שנא הכא לענין ברכת הנר דחשש המ"ב להגרע"א דהוי ברכה לבטלה ואילו לענין קידוש לא חשש לשיטת הגרע"א דהוי הפסק?

וי"ל דהא מעיקר הדבר ברכת הנר והבשמים אינם שייכים לברכת הבדלה, אבל אומרים זה על כוס הבדלה מפני שרבי היה סודרן על הכוס א"כ אף בהבדלה כדיו ברכת הנר ה' צריך להיחשב הפסק לפי שזה דבר צדדי, אלא דמ"מ כיון דדינא לאומרו על הכוס לא הוי הפסק לכך היכי דברכת הנר אינו כדיו כגון בהא דבירך על הנר דלא שבת ממלאכת איסור שפיר דמי דהוי הפסק משא"כ בקידוש דברכת הקידוש הוי חלק מהקידוש אלא דטעה ובירך שלא על היין לא נחשב להפסק כיון דזהו נוסח הקידוש. (ועי' בס' הלכתא מבי דינא עניני סוכות עמ' כג)

הרעק"א בגליון הש"ס כתובות ק"ג א מביא מספר חסידים דרבי היה בא לביתו בערב שבת והיה נראה בבגדי חמדות שהיה לובש בשבת ופוסר את הרבים בקידוש היום, ולא כשאר מתים שהם חפשים ממצות כי צדיקים חיים ופוסרים בקידוש.

ואולי זה היה כעין מש"כ החת"ס בשו"ת ח"ו סימן צ"ח על אליהו הנביא דכשמתגלה בלבוש גופו הרי הוא מגדולי ישראל, וגם רבי היה בא לביתו בלבוש גופו ואז היה נחשב כאדם והוציא רבים יד"ח קידוש.

בביאור הלכה סימן רע"ג סעיף ג' ד"ה לאלתר כתב דבהלך וחזר יהי' נקרא קידוש במקום סעודה מטעם אחר כיון דמחויב לאכול כאן כדי שיהי' קידוש במקום סעודה יוצא שפיר דליקבעיה קמא הדר, ולכאורה אין לומר דע"י זה שיהי' מחויב לאכול ולחזור בשביל זה יוכל באמת לאכול דאורייתא תאמר שזה הפסק ועבר אלא דזה שייך אם גם כשלא תתירו לאכול כאן יהי' מחויב לחזור כאן כגון בדברים הטעונים ברכה לאחרים דאף אם לא תתירו לאכול כאן בלי ברכה יהי' מחויב לבוא לברך ברכה אחרונה זה נותן לו דין דליקבעיה קמא הדר משא"כ כאן דאת זה עצמו אנו דנין שנפסק קביעותו ואין לו להמשיך.

קידוש על יין צימוקים | סיפר רבנו: הגר"י היה קונה כל שבוע [בבריסק] מעינקל קמניצר [שהיה עני מרוד, ועשה מעט יין צימוקים בכל שבוע] מעט יין צימוקים כדי לקדש ולהבדיל, והגם שהיין צימוקים היה ביוקר, לא רצה לעשות את הקידוש על חלות. (שיעורי רבנו עמ"ס ברכות)

כוס חד פעמי | רבנו מורה שאפשר להקל לעשות קידוש על כוס חד פעמי שהרי הוא ראוי לשימוש כמה פעמים, ויש בו חשיבות.

שיעור הכוס | רבנו מקדש על גביע שיש בו 1700 גר'. ואמר רבנו הנה החזון איש מסר נפשו לענין הלכה, ואכן זכה שדבריו נתקבלו בעם ישראל וכגון שיעור רביעית, שעד אז כולם השתמשו ועשו קידוש על כוס שבעים מ"ל, והוא עשה מהפך, עד כדי שהיום אי אפשר להשיג כאלו גביעים. וכן בענין השביעית שהנהיג דברים לא כפי שנהגו עד עתה. (צדיק כחמר יפרח עמ' פז)

עוד שח רבנו: רבי שלמה הרשלר ז"ל סיפר לי שראה אצל רבי אליהו דסלר זצ"ל את הגביע של רבי ישראל סלנטר זצ"ל והיה בו שיעור רביעית מצומצם כדעת הגבאים. אבל הסביר לו שאין מכך ראייה שדעתו היתה שניתן לסמוך לכתחילה על דעה זו, אלא מאחר והיה גביר א' שתמן בו והתנה עמו שלא ישתמש במעותיו בשביל חומרות לכן העדיף להחמיר בחשש גול דאורייתא, מאשר בפלוגתא הפוסקים בשיעור כוס של קידוש.

וסיפר רבנו כשהגביע של החפץ חיים התקלקל, לקח את הגביע שקיבל חתנו ר"מ ומדדו אותו והיה בו בערך בין 120 ל 130 מ"ל. והיה עושה בו קידוש בין ביום שהוא רק חיוב דרבנן, ובין בלילה שהוא חיוב דא"י. [וציין רבנו שליט"א לעדות בן החפץ חיים (בס' דוגמא מדריכ' אבי עמ' כט) שרוב הפעמים החפץ חיים נהג לקדש בליל שבת על חלות עיי"ש טעמו שלא היה לו כסף לקדש על יין שהיה יקר אז]. (רשימות ח"א שליט"א משיעורי נפש החיים ודרך ה')

וחז"ל למדו דחסרה לו מדת היראה שהיתה צריכה להיות אצלו כנגד השגה זו, דלא הספיקה היראה כנגד ההתעלות הגדולה שבאה בבת אחת בשעת העקידה, וחז"ל הגיע לו עונש מיתה על תביעה זו, וזה נחשב שהי' חסר במדת היראה כנגד החכמה, ונחשב כמביט בקלות בשכינה, והקב"ה אמר אם הורגו אני עכשיו אני מכריע את אברהם אוהבי, אלא גורר אני שיכירו עיניו דסומא חשוב כמת.

הנה הדברים האלו רחוקים מאד ממדרגתנו, אבל עלינו ללמוד מענין זה, שכל אדם צריך לראות שעד כמה שגדל בחכמתו צריך לגדול כנגד זה ביארה, וכדאיתא בשבת (ל"א א') דלולא יראת שמים אין כלום, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטים לעליה הלך והעלה לו, א"ל עירבת לי בהן קב חומטין, א"ל לא, א"ל מוטב לא העלית.

המשך מעמ' 1 והנה באבות (ג' ט') תנן כל שירתא חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת.

וחכמתו קודמת אין הכונה שלומד ומשיג חכמה ואינו מקיים, דעל זה נאמר (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב) נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו, אלא הביאור שאין חכמתו גודלת באותו מידה של היראה, דהיראה אינה מגיעה עד כדי השיעור לעכל ולקיים את החכמה, וחלק מן החכמה נשאר למעלה מן היראה וזו אינה מתקיימת, וההתעלות ביראה מוכרח להיות שוה להתעלות בחכמה.

וכן י"ל דבעקידה ה' תביעה על חסרון יראה, דמש"כ שהביט בשכינה היינו שהתעלה מאד במדרגתו והשיג השגה גדולה בשכינה, דגם לפני העקידה מסתמא ה' נביא, אלא שבשעת העקידה הוא התעלה בבת אחת למדרגה הרבה יותר גדולה ממדרגתו הקודמת ע"י ראיית שכינה.